

НЕПРАВОМІРНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВИБОРЧИХ БЮЛЕТЕНІВ, ПІДЛОГ ВИБОРЧИХ ДОКУМЕНТІВ АБО НЕПРАВИЛЬНИЙ ПІДРАХУНОК ГОЛОСІВ ЧИ НЕПРАВИЛЬНЕ ОГЛОШЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ (СТ. 158 ККУ УКРАЇНИ)

Берднік І.В.,

асистент кафедри кримінального права та правосуддя Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці

У сучасному демократичному суспільстві вибори є способом формування публічної влади – органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Саме через вибори відбувається делегування народом як єдиним джерелом влади в Україні владних повноважень на управління державними та суспільними справами, обраними ним (народом) органам та посадовим особам. Тільки народом України належить правом обирати тих людей, які від його імені будуть здійснювати владні повноваження на певних посадах – Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, міських, селищних, сільських голів. Конституційне право громадян країни (України) реалізовується у день голосування, яким фактично є день виборів.

Задекларовані Конституцією України виборчі права належать до фундаментальних політичних прав громадян. Громадяни України мають два види виборчих прав: право обирати (його ще називають правом голосу) і право бути обраним. Це означає, що кожен громадянин, який відповідає визначенням Конституцією та відповідними законами про вибори вимогам (досяг відповідного віку, є дієздатним, є членом відповідної територіальної громади тощо), вправі голосувати на виборах за того чи іншого кандидата (кандидатів) та/або балотуватися на ту чи іншу виборню посаду. Право обирати вважається активним виборчим правом, а право бути обраним – пасивним.

Кримінальна відповідальність, як і будь-яка інша юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства, покликана запобігати таким порушенням, забезпечувати проведення вільних та чесних виборів, формувати органи влади відповідно до волі народу на визначених законом принципах та засадах.

Кримінальна відповідальність за злочини проти виборчих прав громадян є найбільш радикальним правовим засобом впливу на поведінку людей у сфері виборчого процесу, встановлюється за найбільш небезпечні посягання проти виборчих прав і передбачає найістотніші правові обмеження та позбавлення прав та свобод для порушників виборчого законодавства [1; 2].

Нова редакція ст. 158 Кримінального кодексу України (далі ККУ) складається з восьми частин. У ч. 1 ст. 158 ККУ передбачена кримінальна відповідальність за незаконні дії з виборчими бюлетенями на етапі голосування, у ч. 2 та 3 ст. 158 ККУ – за підробку виборчих документів та їх використання.

У ч. 4 ст. 158 ККУ встановлена кримінальна відповідальність за незаконну передачу іншій особі виборчого бюлетеня виборцем (так звані продаж або міна виборчого бюлетеня).

У ч. 4, 5 та 6 ст. 158 ККУ кримінально караними визнаються викрадення, приховування, незаконне знищення чи псування виборчої документації або скриньки з бюлетенями.

Частина 7 ст. 158 ККУ передбачає відповідальність за незаконні підписання, включення виборчих документів, їх незаконне використання або викрадення.

Кримінальна відповідальність за умисне надання членом виборчої комісії чи комісії з референдуму громадянину можливості проголосувати за іншу особу чи проголосувати більше ніж один раз передбачена ч. 8 ст. 158 ККУ.

Нова редакція ст. 158 ККУ хоча і залишилась досить складною, однак внесені зміни слід оцінити позитивно. Особливості конструкції юридичних складів злочинів проти виборчих прав полягають у тому, що опис об'єктивної сторони цих складів характеризуються

альтернативними ознаками. Порівняно з попередньою редакцією, у ст. 158 ККУ більш конкретно визначені ознаки об'єктивної сторони суспільно небезпечних діянь, за які даною нормою встановлена кримінальна відповідальність.

Видача виборчого бюлетеня будь-якій особі як ознака об'єктивної сторони цього злочину охоплює лише випадки такої видачі з метою надання особі можливості: 1) проголосувати за іншу особу; 2) проголосувати більш ніж один раз у ході голосування.

Під видачею виборчого бюлетеня особі, яка не внесена до списку виборців на виборчій дільниці, необхідно розуміти видачу членом дільничної виборчої комісії виборчого бюлетеня особі, яка не включена виконавчими органами сільських, селищних, міських (у містах, де немає районних у місті рад), районних у містах рад або органами (посадовими особами), які відповідно до чинного законодавства здійснюють їх повноваження, дипломатичними, консульськими установами та іншими офіційними представництвами України за кордоном, до списків виборців даної виборчої дільниці. Не утворює складу цього злочину видача членом дільничної виборчої комісії бюлетеня виборцю, якого на підставі пред'явлення відкріпного посвідчення або рішення суду про його включення до списку виборців на відповідній виборчій дільниці та/або документа, що засвідчує його особу та місце проживання (наприклад, паспорта громадянина України, паспорта громадянина України для виїзду за кордон, дипломатичного або службового паспорта, посвідчення особи моряка або члена екіпажу тощо), додатково включено в передбаченому законом порядку до списків виборців [3].

Незаконна передача іншій особі незаповненого виборчого бюлетеня може полягати у: 1) будь-якій не передбаченій законом передачі членом виборчої комісії або іншою особою (наприклад, працівником державного поліграфічного підприємства, яке на підставі угоди з Центральною виборчою комісією здійснює виготовлення таких бюлетенів) незаповненого виборчого бюлетеня (крім зазначених раніше випадків видачі членом виборчої комісії бюлетеня будь-якій особі з метою надання їй можливості проголосувати за іншу особу або проголосувати більш ніж один раз у ході голосування, а також видачі бюлетеня особі, не внесеної до списку виборців на виборчій дільниці); 2) передачі виборцем свого незаповненого виборчого бюлетеня іншій особі з будь-якою метою. При цьому слід мати на увазі, що виборчий бюлетень має контрольний талон, відокремлений лінією відриву. Контрольний талон містить назву та дату проведення виборів, означення виборчого округу (багатомандатний чи одномандатний), номер одномандатного округу, а також позначені місця для номера виборчої дільниці та номера, за яким виборця внесено до списку виборців на дільниці, підпису виборця, який отримує виборчий бюлетень, прізвища, ініціалів та підпису дільничної виборчої комісії, який видає. Отже, на законних підставах для голосування виборцем може бути отриманий виборчий бюлетень лише без контрольного талону [4].

Диспозиція ч. 2 ст. 158 ККУ є описовою, і в ній вказані ознаки злочину "підлог виборчих документів". Як впливає безпосередньо із диспозиції цього припису, дане діяння може бути вчинене в чотирьох формах:

- виготовлення виборчого документа нестановленого зразка;
- виготовлення у спосіб, не передбачений законом;
- внесення до виборчого документа завідомо неправдивих відомостей або будь-яка інша його підробка;
- використання завідомо підробленого виборчого документа чи виготовленого у спосіб, не передбачений законом.

Якщо у ч. 1 ст. 158 ККУ предметом злочину є виборчий бюлетень, то ознаки предмета злочину, склад якого передбачений у диспозиції ч. 2 ст. 158 ККУ, більш широкий: виборчі документи, документи референдуму.

Документи обов'язково мають відповідні реквізити: штампи, печатку, вказівку на орган, що випускає даний документ тощо. Зміст документів полягає в посвідченні певних прав чи встановленні юридичних фактів. Навроцький В.О. зробив першу досить вдалу спробу класифікації виборчих документів. Зокрема, він вказує, що виборчі документи можна класифікувати за різноманітними ознаками. Наприклад, за стадіями виборчого процесу розріз-

няють документи, які складаються в ході підготовки до голосування, і документи, в яких фіксуються хід і результати виборів. Очевидно, що предметом підлогу можуть виступати виборчі документи обох видів. Неправильний підрахунок голосів, неправильне оголошення результатів виборів пов'язане з використанням виборчих документів, в яких фіксується хід та результати виборів [5].

Виборчими документами як предметом злочину, юридичний склад якого передбачений у ст. 158 ККУ, слід вважати такі: заяву про висунення претендента на кандидата (від зборів виборців, політичних партій, трудового колективу); довідку виборчої комісії про прийняття заяви про висунення претендента на кандидата; довідку про реєстрацію як претендента на кандидата; списки кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій; рішення (протокол засідання, постанова виборчої комісії) про реєстрацію списків кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій; заяву про реєстрацію претендента на кандидата в депутати як кандидата; списки виборців, які підтримують даного кандидата, партію (підписні листки); заяву кандидата про згоду звільнитися з попереднього місця роботи (для кандидатів на посаду Президента України та до Верховної Ради України); документ, що підтверджує внесення грошової застави; програму кандидата, політичної партії чи виборчого блоку партій; особисте зобов'язання про тимчасове припинення службової діяльності для кандидатів-військовослужбовців, суддів, працівників правоохоронних органів, державних службовців; декларацію про доходи кандидата; довідку про прийняття документів, необхідних для реєстрації кандидата; протокол виборчої комісії про реєстрацію кандидата в депутати; посвідчення кандидата в депутати, в Президенти України; заява кандидата про зняття своєї кандидатури; заява кандидата про реєстрацію довірених осіб; посвідчення довіреної особи; передвиборчі плакати кандидата (що видаються виборчою комісією); бюлетень для голосування; контрольний талон для виборчого бюлетеня; список виборців; скарги на помилки у списку виборців; витяг зі списку виборців (для голосування в місцях перебування виборців, які за станом здоров'я не можуть прийти в приміщення для голосування); пакет з контрольними талонами та невикористаними виборчими бюлетенями; конверт з виборчими бюлетенями, визнаними недійсними; протокол підрахунку голосів дільничною виборчою комісією; протокол окружної виборчої комісії про встановлення результатів виборів у виборчому окрузі; протокол засідання ЦВК про встановлення результатів виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі; повідомлення про результати виборів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі (списку обраних депутатів) [6].

Література:

1. Закон України „Про внесення змін та доповнень у Кримінальний кодекс України” № 3504-IV від 23.02.06р. // Офіційний Вісник України. – 2006. – № 3.
2. Мельник М.І. Кримінальна відповідальність за злочини проти виборчих прав. – К.: Атіка, 2005. – С.62-72.
3. Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України): Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2006. – С. 350-359.
4. Костенко О.М. Поняття “незаконні дії” в Кримінальному кодексі України (проблеми визначення, тлумачення і кваліфікації) // Новий Кримінальний кодекс України: Питання застосування і вивчення; Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25-26 жовтня 2001р.). – Київ-Харків, 2002. – С. 194-196.
5. Навроцький В.О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. – К., 2000. – С. 312-314.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С.С.Яценко. – К.: А.С.К., 2005.